

Verkiezingsprogramma's 2025-2029

Lennart van der Linde, 15 oktober 2025, bij BES

Overzicht

1. Welke verkiezingsprogramma's en stemwijzers?
2. Welke onderwerpen en vraagstukken?
3. Welke aandachtspunten voor BES/Haagse wijkinitiatieven?

Doel Buurtenenergie Statenkwartier:

Verminderen energieverbruik + bevorderen duurzame energie (+ comfort)

Uitgangspunten: klimaatwetenschap, klimaatafspraken, klimaatrecht

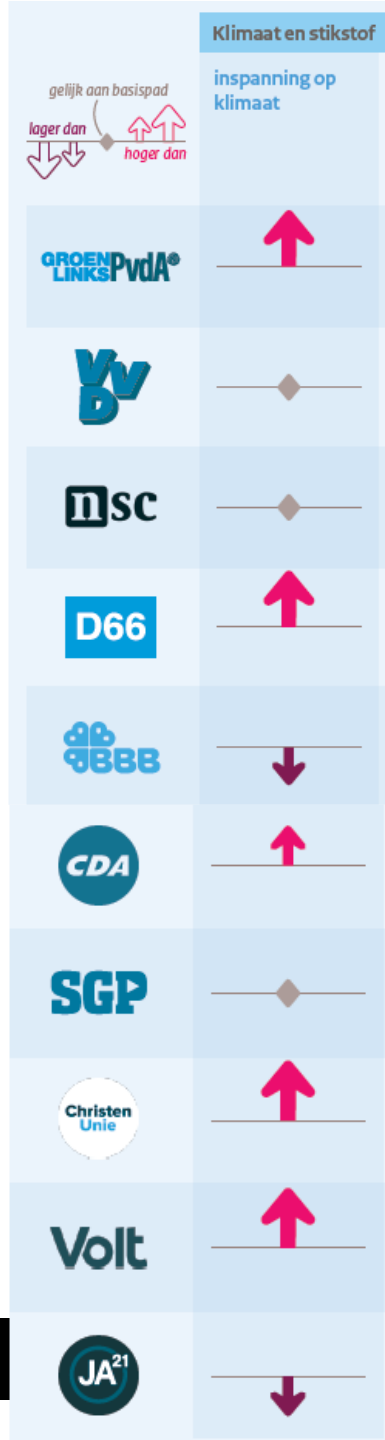
Verkiezingsprogramma's en stemwijzers

1. Verkiezingsprogramma's:

- Partijen die klimaatdoelen (redelijk) serieus nemen
- Kieskompas: PvdD, Volt, GL-PvdA, D66, CU;
CDA, NSC, SP, Denk, SGP, VVD
- Centraal Planbureau: GL-PvdA, CU, Volt, D66, CDA;
VVD, NSC, SGP (niet allemaal doorgerekend)

2. Stemwijzers + analyses programma's:

- Kieskompas (algemeen & thematisch), Stemwijzer, Kieswijzer
- NVDE, HIER, CPB

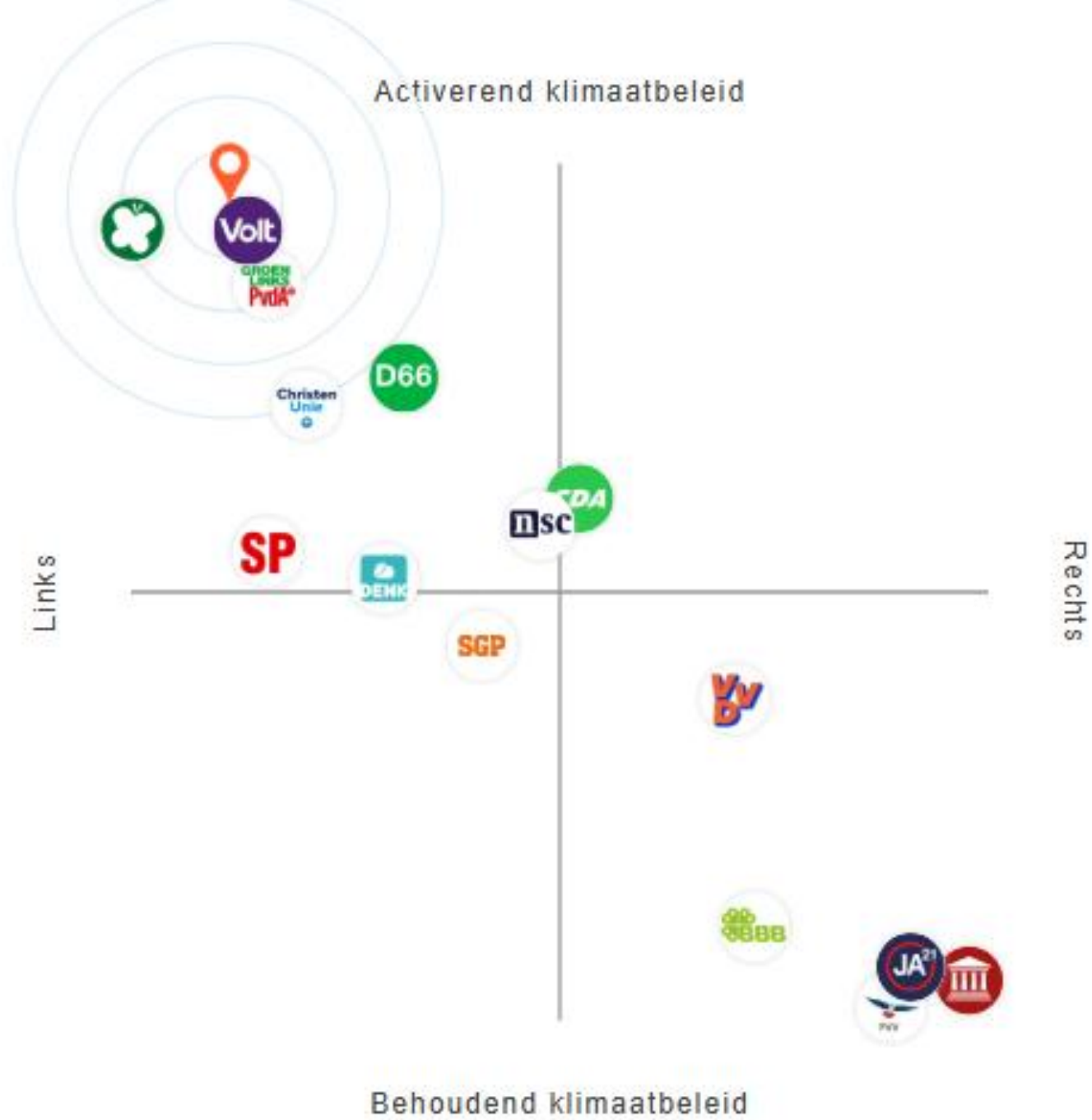
Doorrekening Centraal Planbureau

Tabel 1.4.5 Effecten op klimaat en stikstof

	GL- PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SGP	CU	Volt	JA21
Lange termijn	<i>ten opzichte van het basispad</i>									
Inspanning om klimaatdoelstellingen te halen (a)	↑↑	↔	↔	↑↑	↓	↑	↔	↑↑	↑↑	↓
Inspanning om stikstofdoelstellingen te halen	↑↑	↑	↔	↑↑	↔	↑	↔	↑↑	↑↑	↔

(a) De indicator betreft de reductie van nationale broeikasgasemissies.

Kieskompas (thematisch)

							
<i>Samengesteld door: NVDE</i> <i>Energieonafhankelijkheid</i>	Geen export van ons gas; een strategische gasreserve dient alleen onze leveringszekerheid. Meer en snellere gas- en oliewinning op de Noordzee . Nieuwe winning op land en verlenging van bestaande winning indien veilig; de regio laten meeprofiteren van de baten van mijnbouw op land.	We maken we ons klaar voor een duurzame toekomst, waar we minder afhankelijk zijn van autocraten voor onze energie. Met investeringen in schone energie van eigen bodem, zoals zon en wind, maken we ons minder afhankelijk van autoritaire regimes.	We worden onafhankelijk van energie uit onvrije landen. We bouwen onze energie-afhankelijkheid van onbetrouwbare landen als Rusland zo snel mogelijk af. Meer eigen energie produceren: zowel kernergie, duurzame opwek, gas uit de Nederland (Noordzee). Als we onze eigen energievoorziening veilig en betaalbaar willen houden, dan is verduurzaming de weg	We hebben te lang onze energievoorziening uitbesteed aan Rusland, onze cruciale productie aan China en onze veiligheid aan de Verenigde Staten. We brengen onze strategische afhankelijkheden van China in kaart en bouwen deze af. Het Nederlandse handelsbeleid moet open strategische autonomie, innovatie en verduurzaming aanjagen in samenwerking met Europa. Diversificatie van toeleveranciers van kritische grondstoffen, medicijnen en andere strategische goederen, is essentieel.	Betaalbare, groene energie van eigen bodem – goed voor je portemonnee én voor het klimaat. D66 kiest voor een EU die onze economie helpt vergroenen, die mensen meer grip geeft op hun leven en die als boegbeeld van de democratie sterk staat in een instabiele wereld. Europa moet strategisch slimmer en onafhankelijker worden. Met groen Europees industriebeleid produceren en innoveren we zelf meer in cruciale sectoren, zoals in microchips en kritieke grondstoffen.	Strategische autonomie versterken, geen steun zonder zeggenschap. Om vrij te zijn van dictatoriale regimes en minder vatbaar te zijn voor handelsoorlogen moeten we onafhankelijke industrie hebben voor producten en diensten waar we als land niet zonder kunnen. Onze industrie en medicijn- en voedselproductie zijn onmisbaar.	JA21 wil energiesoevereiniteit, nationale zeggenschap over de energiemix. Leveringszekerheid garanderen door in te zetten op een capaciteitsmechanisme, waardoor gas- en kolencentrales klaar kunnen staan om bij te springen als zonne- en windenergie onvoldoende stroom opleveren.
<i>Betaalbare energie voor iedereen</i>	Geen miljardenverspilling aan klimaatbeleid, maar een betaalbare energierekening. Btw op energie omlaag van 21 naar 9%. Het ministerie van Klimaat en Groene Groei wordt het ministerie van Betaalbare Energie.	Onze strijd voor een groene toekomst voeren we echt samen, zodat iedereen mee kan komen. Dus isoleren we tochtige huurwoningen, kiezen we voor toegankelijk en betaalbaar openbaar vervoer en een lagere energierekening. We verlagen de nettarieven, en helpen mensen met het isoleren van hun woning en het plaatsen van zonnepanelen zodat de energierekening daalt.	We verlagen de energiebelasting.	Om te zorgen dat ook minder draagkrachtigen in ons land in een goed geïsoleerd huis kunnen wonen gaan we door met de verduurzamingsafspraken, zoals gemaakt in de nationale prestatieafspraken met woningcorporaties. Bij het maken van energiebeleid moet de impact van maatregelen op lagere inkomens daarom altijd worden meegenomen.	We maken het makkelijker voor mensen om duurzamer te leven, zonder extra maandlasten. Mensen kunnen bijvoorbeeld hun huis isoleren of gaan rijden in een elektrische auto zonder dat dit elke maand extra geld kost. De lening hiervoor wordt afbetaald uit de lagere energiekosten. Voor de vele mensen voor wie de rekening nú al onbetaalbaar is, maakt D66 het Noodfonds Energie structureel en het budget groter. We verlagen de elektriciteitsrekening van huishoudens. Zo houden mensen meer geld over en worden ze aangemoedigd minder gas te gebruiken.	Iedereen heeft recht op een warm huis en een lage energierekening. De SP nationaliseert de energievoorzieningen en maakt ze daarmee weer betaalbaar én duurzaam, met publieke zeggenschap en solidariteit als uitgangspunt. Want de energietransitie lukt alleen als die eerlijk is en als iedereen mee kan doen. Energiebedrijven komen weer in publieke of lokale handen, zodat we de kosten kunnen verlagen, de investeringen in schone energie sturen en verspilling tegengaan. Winst wordt niet langer uitgekeerd aan aandeelhouders, maar teruggegeven aan mensen. Zo werken we aan een beter klimaat en lagere rekeningen voor mensen. We gaan de prijzen van basisproducten, zoals gezond eten, medicijnen, energie en internet, controleren, reguleren en blokkeren. In goede samenwerking met de verkopers als het kan, of met overheidsinstellingen als het moet.	Betaalbare energie voor gezinnen en bedrijven. Het aandeel belastingen als onderdeel van de totale energierekening is in Nederland het hoogste van Europa. Al jaren raken middengroepen in de knel door dit aspect van de energietransitie: JA21 wil deze keren en betaalbaarheid als uitgangspunt voor ons energiebeleid nemen. BTW op energie verlagen en het Opslag Duurzame Energie-onderdeel binnen de energiebelasting schrappen.
<i>Groene economie</i>	Keuzes maken met groene industriepolitiek: We maken van Nederland een koploper in duurzame	De toekomst van economische groei is duurzaam. Een schone economie is circulair. We willen Nederlandse top-	We ontwikkelen een lange termijnstrategie om groene industrie naar Nederland te halen en te	Europa moet strategisch slimmer en onafhankelijker worden. Met groen Europees industriebeleid produceren	Daarmee halen we de klimaatdoelen en zorgen we voor bestaanszekerheid voor mensen.	Duurzaamheid en circulariteit economie alleen ondersteunen als het rendoert. Geen belastingen als	

	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	PvdD	FvD	SGP	CU	Volt	JA21
Lokaal eigendom en participatie														
Ondersteuning energiecoöperaties en initiatieven		✓		✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	
Opbrengsten opwek naar lokale omgeving					✓			✓			✓	✓	✓	
Streven naar lokaal eigendom					✓			✓	✓			✓	✓	
Rol bewonersinitiatieven in verduurzaming wijken/woningen		✓			✓							✓	✓	
Duurzame bronnen														
Zon op daken en gevels		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	
Zon in combinatie met andere functie	x		✓		✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	
Zon op landbouw- of natuurgronden	x	x		x		x			x	x	x	x	x	x
Wind op land	x				✓	x	✓	✓	✓	x	✓		✓	x
Wind op zee	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Verduurzaming woningen														
Inzetten op energiebesparing		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Aardgasvrij maken woningen	x	✓							✓	x		✓	✓	x
Rol van de gemeente bij aardgasvrij maken	x	✓	✓		✓		✓	✓				✓	✓	
Verplichten tot isoleren	x	✓			✓	x		✓	✓				✓	
Inzetten op warmtenetten		✓		✓	✓				✓				✓	
Energiearmoede tegengaan	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓			✓	✓	

Legenda

Expliciet benoemd in programma

Expliciet benoemd om niet te doen in programma

Niet benoemd in programma

Onderwerpen en vraagstukken

1. Energiebesparing woningen
2. Duurzame opwek: elektriciteit & warmte
3. Ruimte voor bewonersinitiatief
4. Slimme energienetten: integratie & opslag
5. Ook belangrijk: industrie, mobiliteit, landbouw, consumptie (reclame)

Energiebesparing woningen

1. Stimuleren of verplichten?
2. Individueel of collectief?
3. Verdeling kosten & baten?
(o.a. subsidies/leningen)

Verduurzaming woningen

	PW	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	PvdD	FvD	SGP	CU	Volt	JA21
Inzetten op energiebesparing		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Aardgasvrij maken woningen	x	✓							✓	x		✓	✓	x
Rol van de gemeente bij aardgasvrij maken	x	✓	✓		✓		✓	✓				✓	✓	
Verplichten tot isoleren	x	✓			✓	x		✓	✓				✓	
Inzetten op warmtenetten		✓		✓	✓				✓				✓	
Energiearmoede tegengaan	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓			✓	✓	

Ruimte voor bewonersinitiatief

1. Hoe inclusief zijn bewonersinitiatieven?
2. Energiegemeenschappen: elektriciteit & warmte?
3. Hoeveel opgroeiruimte?

	PW	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	PvdD	FvD	SGP	CU	Volt	JA21
Lokaal eigendom en participatie														
Ondersteuning energiecoöperaties en initiatieven		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Opbrengsten opwek naar lokale omgeving					✓			✓			✓	✓	✓	
Streven naar lokaal eigendom					✓		✓	✓	✓			✓	✓	
Rol bewonersinitiatieven in verduurzaming wijken/woningen		✓			✓		✓					✓	✓	

Slimme energienetten: integratie & opslag

1. Elektriciteitsnet verzwaren: snelheid & omvang?
2. Warmtenetten aanleggen: schaal?
3. Flexibilisering vraag: slimme apparaten & tarieven
4. Opslagcapaciteit vergroten: bv buurtbatterij?

Ook belangrijk:

1. Industrie: grootste energieslurper (fossiele subsidies)
2. Mobiliteit: vliegen & scheepvaart (fossiele subsidies); optie: autodelen
3. Landbouw: uitstoot veestapel + optie: bosbouw
4. Consumptie: grenzen aan groei; optie: reclameverbod + circulaire productie

Aandachtspunten voor Haagse wijkinitiatieven

1. Ambitieniveau klimaat- & energiedoelen: klimaatneutraal in 2040?
2. Middelen om doelen te realiseren: voldoende investeringen?
3. Consistent beleid: woorden & daden
4. Rol media & desinformatie (via gevestigde belangen):
check WKR, PBL, CPB, NVDE, Energie Samen, Kieskompas

Gevolgen van partijkeuzes in beeld

Overzicht van economische effecten en bredewelvaartsaspecten van partijprogramma's.
 Het gaat om effecten op lange termijn — na de kabinetsperiode — tenzij anders aangegeven

	Overheidsfinanciën		Macro-economie	Inkomen	Kennis
	overheidssaldo in de kabinetsperiode	houdbaarheid overheidsschuld (verbetert bij een lagere schuld in 2060)	economische (bbp-)groei in de kabinetsperiode	mediane koopkracht in kabinetsperiode	menselijk kapitaal (mate waarin mensen zijn opgeleid)
	gelijk aan basispad lager dan hoger dan				
GROEN LINKSPvdA*			↑	↑	↑
VVD		↑			↓
NSC		↓		↑	
D66	↓		↑	↑	↑
BBB					
CDA	↓				

Gevolgen van partijkeuzes in beeld

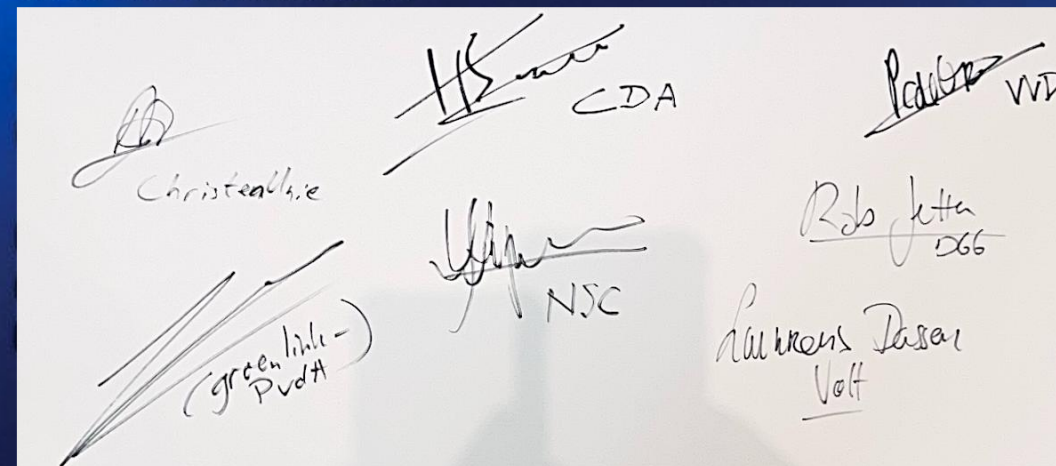
Overzicht van economische effecten en bredewelvaartsaspecten van partijprogramma's.
 Het gaat om effecten op lange termijn — na de kabinetsperiode — tenzij anders aangegeven

	Klimaat en stikstof		Arbeidsmarkt	Wonen	Zorg
	inspanning op klimaat	inspanning op stikstof	aantal gewerkte uren structureel	aanbod van woningen	verbetering op gebied van betaalbaarheid, toegankelijkheid, kwaliteit, preventie
	gelijk aan basispad lager dan hoger dan				
GROEN LINKSPvdA*	↑	↑	↓	↑	
VVD		↑	↑	↑	
NSC			↓	↑	
D66	↑	↑		↑	
BBB	↓				
CDA	↑	↑		↑	

10 voor de Transitie

Hieronder 10 concrete punten voor een stabiel en voorspelbaar overheidsbeleid gericht op een toekomstbestendig, weerbaar en welvarend Nederland.

- 1. Stabiel, betrouwbaar en toereikend overheidsbeleid:** Essentieel voor lange termijn investeringen, met een helder transitiepad naar 2040. Ondersteund door beleid dat realisatie van doelen borgt en voorlopers ondersteunt.
- 2. Herstel van de concurrentiekracht met visie op de toekomst:** Verbeter randvoorwaarden voor toekomstbestendige bedrijven op het gebied van energie, innovatie en arbeidsmarkt met Europese samenwerking als sleutel.
- 3. Help werknemers in de transitie:** Zorg voor scholing en werk-naar-werk-trajecten om werknemers te helpen bij de overgang naar duurzame sectoren.
- 4. Een robuust energiesysteem: slim, CO₂-vrij, betrouwbaar en betaalbaar:** Versnel de uitbouw van de netinfrastructuur, beperk netkosten met slimme flexibiliteit en stimuleer lokale opwekking en uitwisseling van stroom en warmte.
- 5. Prioriteer energiebesparing en energie uit eigen omgeving:** Focus op energiebesparing, maak woningbouw of bedrijfsuitbreiding mogelijk met lokaal opgewekte energie en voortzetting van wind op zee.
- 6. Natuurherstel en kwaliteit van de leefomgeving als randvoorwaarde:** Het versterken van natuur en biodiversiteit gaat hand in hand met energieopwekking en economische functies, door slim natuurinclusief ruimtegebruik.
- 7. Ruimte voor burgers, ondernemers en gemeenschappen om zelf aan de slag te gaan:** Verminder belemmeringen voor lokale verduurzamingsinitiatieven, investeer structureel in kwetsbare wijken en maak isolatie voor iedereen mogelijk.
- 8. Naar emissievrije mobiliteit voor iedereen:** Zorg voor uitbreiding laadinfrastructuur, betaalbaar elektrisch rijden en stimuleer het gebruik van deelauto's, fiets en openbaar vervoer.
- 9. Integrale aanpak van landbouw en landgebruik:** Waarborg bestaanszekerheid voor boeren met consistent beleid, financiële impulsen voor klimaatopgaven en stikstofreductie.
- 10. Versterking van de uitvoeringskracht van Rijk en mede-overheden:** zorg voor structurele middelen voor langjarige taken van decentrale overheid in de uitvoering van beleid en realisatie van landelijke doelen.

Dank voor uw aandacht!

- www.kieskompas.nl
- [analyse verkiezingsprogramma's: energie & bewoners | HIER](#)
- [Klimaat & energie in verkiezingsprogramma's - NVDE](#)

Vragen?

- www.duurzaamdenhaag.nl
- lennart@duurzaamdenhaag.nl